

STATENS BRANDINSPEKTION

Meddelanden

1963:2

Vårdhem och liknande anläggningar.

A. Branden i Locknegårdens vårdhem.

Natten till den 19 december 1962 uppstod, sannolikt som en följd av soteld, brand i en av de båda förläggingsbyggnaderna vid Locknegårdens vård- och arbetshem för psykiskt efterblivna kvinnor, beläget i Brunflo kommun, 21 km sydost om Östersund. Byggnaden förstördes helt av branden och nio av de cirka trettio patienter, som hade sina sovplatser i denna byggnad omkom. Branden upptäcktes i så god tid att utrymning av patienterna hann påbörjas. På grund av i första hand brandens snabba spridning och patienternas mentala tillstånd lyckades man icke - trots föredömligt handlande från föreståndarinnans sida - rädda alla. Den större av vårdhemmets båda förläggingsbyggnader, i vilken ett 40-tal patienter hade sina sovrum berördes icke av branden.

Brunflo brandkår, som cirka 20 minuter efter larm kom till platsen, fick till att börja med inrikta alla ansträngningar på att söka rädda de två patienter som man visste fanns kvar i ett rum, vilket på grund av tjock rök icke hade nåtts vid vårdhempersonalens försök att föra patienterna ut ur byggnaden. De båda fördes ut fönstervägen av brandkårens rökdykare men var redan döda. Det egentliga släckningsarbetet kunde påbörjas först sedan en slangledning med hjälp av kårens slangjeep lagts ut till den cirka 450 m från vårdhemmet belägna Locknesjön. Strax innan vattentransporten från sjön ordnats anlände den rekvirerade förstärkningen från Östersunds brandkår. Cirka 1 timme hade då förflutit från det att Brunflokåren alarmerades. Byggnaden var

långt dessförinnan helt övertänd och släckningsarbetet fick närmast inriktas på att hindra brandens spridning till andra byggnader, vilket på grund av avstånd och vindförhållanden icke vållade några svårigheter.

Den brunna byggnaden var en gammal, huvudsakligen i två våningar uppförd träbyggnad, vilken under senare år restaurerats. Den innehöll i bottenvåningen - förutom föreståndarinnans bostad - kontor, handarbetsrum, matsal och kök samt i våningen 1 trappa, grupperade kring en central korridor, 11 sovrum för patienterna förutom vissa biutrymmen. Enligt uppgift var alla inre tak och väggar i byggnaden av oskyddat trä eller klädda med träfiberplattor. De båda trapporna från övre våningen var icke brandhämmande avskilda från våningsplanen. Sovrummen var via ventilationskanaler, anordnade på vinden, anslutna till en utsugningsfläkt, likaledes uppställd på vinden.

Vakande nattvakt fanns inom den större vårdbyggnaden, medan föreståndarinnan själv natttid svarade för tillägen inom den brunna byggnaden. Byggnaderna saknade automatiskt brandalarm.

Katastrofnatten rådde förhållandevis stark kyla (ca -11°) och snöyra. Under pågående utrymningsförsök slocknade elljuset i den brinnande byggnaden. Oron, skräcken, mörkret, röken, den snabba brandspridningen, patienternas oförmåga att ta vara på sig själva, kylan - alla dessa samverkande faktorer ställde föreståndarinnan och hennes medhjälpare inför orimliga svårigheter och en situation som knappast kunde överblickas. Detta förklarar varför man vid brandkårens ankomst icke var medveten om att sju av de patienter, som man trodde sig ha bringat i säkerhet omedda kunnat återvända till sina rum.

Vid den inspektion som riksbrandinspektören företog någon dag efter branden kunde konstateras att föredömlig ordning, reda och snygghet rådde inom den större byggnadens samtliga utrymmen. Det finns all anledning förmoda att förhållandena var desamma i den brunna byggnaden. Däremot kunde konstateras att den större byggnaden med avseende på det byggnadstekniska brandskyddet icke var i sådant skick som den skäligen borde vara. I korridorer, trappor, samlingsaal, sovrum etc var taken klädda

med porös träfiberplatta och väggarna med hård träfiberplatta eller plastlaminatskivor. Viss, ehuru ur brandskyddssynpunkt icke tillfredsställande avstängning av trapporna från de olika våningsplanen fanns i denna byggnad. Den brunna byggnaden torde i allt väsentligt ha varit utförd och inredd efter samma principer.

Mot det sätt på vilket Brunflo brandkår genomförde sina svåra uppgifter katastrofnatten finns intet att erinra. Den av kåren disponerade materielen synes ha fungerat väl. Särskilt god nytta hade man av slangjeepen.

Av den verkställda polisutredningen har framkommit bl.a. följande.

Vid röktryckprovning av skorstenen efter branden kunde läckage påvisas mellan ventilationskanaler och rökkanaler. Vid nedtagning "sten för sten" av aktuella delar av skorstenen påträffades defekta fogar mellan rök- och ventilationskanaler. De angivna felen påträffades till större delen i vindshöjd, där ventilationskanalerna från två av skorstenssidorna vette ut mot vinden. Vid upphuggning av skorstenen i dess nedre del för närmare undersökning av rökkanalen från värmepannan har tydliga tecken på soteld kunnat påvisas. Värmepannan eldades med koks men användes även som sopförbränningspanna. Sannolikt har sotelden föregått brandens uppkomst.

B. Stor risk för nya brandkatastrofer.

Locknebranden aktualiserar på nytt frågan hur det förhåller sig med tryggheten mot brand på vårdhemmen och andra liknande anläggningar. Efter den svåra branden på ålderdomshemmet i Lycksele år 1956, då sex personer omkom, utfärdade statens brandinspektion efter överläggningar med företrädare för de myndigheter m fl som har att öva tillsyn över vårdanstalter, internat m m anvisningar rörande brandförsvaret vid ålderdomshem, barnhem och liknande (statens brandinspektions meddelande 1956:7, sedermera ersatt av meddelande 1960:7). Därutöver gjordes under åren 1956-59 en närmare undersökning av för sådana ändamål utnyttjade byggnader. Undersökningen, som omfattade över

3000 byggnader med nära 100.000 vård- eller internatplatser av- såg barnhem, barnupptagningshem, barnkolonier, mödra- och spädbarnshem, särskolehem, yrkes- och arbetshem samt vårdhem för psykiskt efterblivna, hem för blinda och dövstumma, sjukstugor, förlösningshem, sanatorier, kronikerhem, anstalter för psykiskt efterblivna, sjukhem för psykiskt sjuka, vilo- och konvalescenthem, ålderdomshem, skolhem vid nomadskolor, folkskolor, folkhögskolor och högre läroanstalter, semesterhem samt fångvårds- och alkoholistanstalter. Det visade sig att läget i många avseenden var skrämmande. Förhållandet år 1956 framgår av följande tabell:

Byggnader			Vårdplatser i resp slag av byggnader	
Ur brandskydds- synpunkt	Antal	%	Antal	%
goda	824	23	33.294	34
relativt goda	758	29	32.715	34
dåliga	1.460	48	31.158	32
Summa	3.042	100	97.167	100

Nära hälften av de för vårdändamål och liknande använda byggnaderna var sålunda att betrakta som ur brandskyddssynpunkt dåliga byggnader d v s invändigt oskyddade träbyggnader med otillfredsställande sektionering mellan våningsplanen och med otillfredsställande utrymningsmöjligheter. Till dessa dåliga byggnader var i runt tal en tredjedel av hela antalet vårdtagare m m hänvisade.

Sedan år 1956 har både genom medverkan av de centrala tillämningsmyndigheterna, länsstyrelserna och länsbrandinspektörerna samt de lokala brandmyndigheterna i åtskilliga fall förbättringar åstadkommit. På grund av det ständigt ökade behovet av vårdplatser har emellertid, sedan undersökningen gjordes, ytterligare ett stort antal anläggningar tillkommit. Många av dessa måste med all sannolikhet hänföras till gruppen ur brandskyddssynpunkt dåliga byggnader. Proportionerna mellan de dåliga resp de relativt goda och goda byggnaderna torde därmed icke ha undergått några väsentliga förändringar till det bättre.

I detta sammanhang må nämnas att en av medicinalstyrelsen nyligen genom stickprov företagen preliminär undersökning beträffande anstalter för psykiiskt efterblivna, epileptikeranstalter, enskilda sjukhem för lättskötta psykiiskt sjuka och psykopatbarnhem visat att minst 6000 patienter är förlagda i träbyggnader och därvid som regel i andra, i vissa fall också i tredje våningsplanet. Träbyggnaderna utgör för de nämnda slagen av anläggningar nära 70 % av det totala antalet byggnader.

C. Snabb övertändning måste förhindras.

Karakteristiskt för flertalet vårdhem och liknande anläggningar är att de där vårdade eller intagna personerna icke själva har förmåga att snabbt taga sig ut ur byggnaden i händelse av brand. De måste ha hjälp därtill, och detta medför att utrymningen av byggnaden går förhållandevis långsamt. I en byggnad med invändiga tak- och väggytor av trä eller klädda med trä eller träfiberplattor och med öppen förbindelse mellan de olika våningsplanen sprider sig en brand, som observerad startat i exempelvis en städskrubb, strykrum el dyl, utomordentligt snabbt. Ventilationskanaler, som utförts av brännbart material, medverkar också till en snabb brandspridning inom byggnaden. Det kan röra sig om någon eller några få minuter innan hela byggnaden är övertänd. Är däremot väggarna - och därvid främst de övre delarna av dessa - samt taken klädda med brandhärdig beklädnad och trapporna på lämpligt sätt avskilda från våningsplanen, sker brandspridningen inom byggnaden väsentligt långsammare. Det bör därmed vara uppenbart att en byggnad för det ändamål det här gäller i princip måste vara inrättad i enlighet med det sist nämnda alternativet. Detaljbedömningen av de olika erforderliga brandskyddsåtgärderna blir självfallet beroende på klienteletts art och antal, byggnadens storlek, huruvida de intagna har sina sovplatser i bottenvåningen eller högre upp i byggnaden, utrymningsvägarnas kvalitet, möjligheten att snabbt få hjälp etc.

D. Krafttag fordras från de lokala brandmyndigheternas sida.

Risken för att brandkatastrofer skall inträffa vid vårdhem, ålderdomshem, barnhem, skolinternat etc är såsom framgår av

det föregående alltjämt mycket stor. Det fordras verkliga krafttag för att tryggheten mot brand skall bli acceptabel vid sådana anläggningar. Ansvar för att genomgripande förbättringar nu kommer till stånd faller i första hand på de lokala brandmyndigheterna, vilka vid brandsyn har laglig möjlighet att påfordra erforderliga säkerhetsåtgärder.

Vid de brandsyner som hittills utförts på vårdhem och liknande har brandchefer och brandsynenämnder i ett mycket stort antal fall sybarligen icke - trots rekommendationerna i brandinspektionens anvisningar - ansett sig kunna påfordra de förbättringar med avseende på det byggnadstekniska brandskyddet som krävs för att skälig trygghet mot skada av brand skall åstadkommas. Orsaken till att man från brandsynmyndigheternas sida i många fall icke gått så hårt fram som ur ren brandsäkerhetsynpunkt varit motiverat, torde som regel ha varit de stora kostnader som ett genomförande av åtgärderna skulle ha vållat anläggningens ägare. Brandinspektionen vill i detta sammanhang erinra om departementschefens uttalande i frågan till proposition nr 12, 1962 angående ny brandlagstiftning (sid 141): "Grundsatzen är att åtgärd icke föreskrives, vilken är mer betungande än som är skäligt med hänsyn till det med åtgärden avsedda syftet. Intresset att bereda skydd mot skada genom brand skall emellertid komma i främsta rummet vid avvägningen och denna skall göras efter objektiva allmängiltiga normer. Begränsade ekonomiska resurser hos en viss anläggnings ägare eller viss grupp av sådana personer får icke föranleda eftergifter i eljest gängse krav på brandsäkerhetsåtgärder i fråga om sådana personers eller företags anläggningar".

E. Brandinspektionens rekommendationer.

Statens brandinspektion får härmed anmoda brandchefer och skorstensfejarmästare att vid 1963 års regelbundna brandsyn (Jfr brandinspektionens meddelande 1962:8, sid 5) respektive vid eldstadsbrandsyn i samband med första sotningstillfälle ägna de ifrågavarande anläggningarna speciell uppmärksamhet. För underlättande av samordning av ev. erforderliga åtgärder kan det vara lämpligt att brandchefen och skorstensfejarmästaren utför brandsyner samtidigt såsom särskild brandsyn.

De anvisningar, som lämnas i brandinspektionens meddelande 1960:7 åger alltså giltighet. Följande bör emellertid nu i tillämpliga delar särskilt beaktas beträffande byggnad som icke är brandsäker eller brandhärdig och i vilken sovplatser för vårdtagare etc är inrymda:

1. Brandchefen förelägger vid brandsyn¹⁾ ågaren (innehavaren)

a) med omedelbar verkan

att upphöra att begagna utrymmen högre än vän. 1 trappa för förläggning av vårdtagare (motevarande), som är ur stånd att snabbt förflytta sig själva,

att införskaffa och med den underställda personalen gå igenom och i tillämpliga delar noggrant följa av socialstyrelsen utfärdade råd och anvisningar nr 151, september 1962 (rekvireras genom resp centralstyrelse, lokala tillämningsmän eller direkt från socialstyrelsen);

att i avvaktan på att de under b) nedan angivna åtgärderna hinner genomföras hålla förstärkt bevakning (vakande nattvakt) och tillsyn; det bör observeras att under den tid ombyggnadsarbetena pågår riskerna för brand är särskilt stora;

b) med ur praktisk synpunkt kortast möjliga tidsfrist

att upphöra att begagna utrymmen högre än vän. 1 trappa för förläggning av vårdtagare (motevarande),

att låta försä takytor och trappors undersida samt åtminstone övre delen av väggtytor (ned till cirka 1.7 m över golv) med brandhärdig beklädnad i dels alla utrymningsvägar (korridorer, trappor, hallar, kapprum etc), dels alla utrymmen i vilka nattetid personer normalt icke uppehåller sig (dagrum, terapirum, förråd²⁾, skrubbar²⁾, matsal, kök etc.);

att med vägg- och dörrpartier låta åtminstone brandhämande avstänga samtliga trappor från våningsplanen.

1) Enligt brandstadgan 13 § skall innan brandsynföreläggande meddelas angående åtgärd av byggnadsteknisk art, samråd ske med byggnadsnämnden, försä vitt icke samråd är utan betydelse.

2) I mindre utrymmen för förvaring etc bör väggarna brandhärdigt beklädas ända ned till golv. I badrum, tvätttrum o dyl bör med hänsyn till de praktiska svårigheterna brandhärdig beklädnad ej påfordras.

Eventuellt förekommande glasförsedda öppningar i sådana väggar och dörrar igensättes eller förses med 6 mm rut-
armerat trådglas;

att i mån av behov och möjlighet låta förbättra utrymnings-
möjligheterna från sovrum i våningen 1 trappa exempelvis
genom upptagande av dörröppningar från rum, som saknar
balkong, till rum, som har utgång till balkong; från
balkong anordnas trappa till marken;

att med anlitande av sakkunnig besiktningsman låta kontrol-
lera de elektriska installationerna;

att, därest med beaktande av de i brandinspektionens meddelan-
de 1960:7, sid 3, angivna synpunkterna så bedömes er-
forderligt låta installera automatiskt brandalarm i enlig-
het med anvisningar i brandinspektionens meddelande
1961:9,

c) på längre sikt (ev successivt i samband med normalt byggnads-
underhåll)

att låta förse takytor samt åtminstone övre delen av väggytor
(ned till cirka 1.7 m över golv) med brandhårdig beklädnad
i övriga, under punkt b) ej upptagna utrymnen (sovrum för
vårdtagare etc samt för personal).

Anm. Enligt Socialstyrelsens råd och
anvisningar nr 151 (sid 6) bör
vid brandchefens inspektion
(brandsyn) särskilt protokoll
föras. Kommunaktiebolaget har
åtagit sig att i samråd med bl.a.
statens brandinspektion upprätta
formulär härför. (Som underlag för
detta formulär föreligger av läns-
brandinspektörerna Ström och Wed-
ham, var för sig upprättade för-
slag). Rekvisition av formulären
kan ske under adress Kommunaktie-
bolaget, Hornsgatan 68, Stockholm Sv.

2. Skorstensfejarmästaren verkställer i samband med sotning noggrann eldstadsbrandsyn (ev. särskild brandsyn)¹⁾. Vid misstanke om brandfarlig felaktighet på omslutningsvägg till rökkanal bör täthetsprovning ske. Konstateras felaktig elänningsteknik eller annat förhållande rörande eldningsen (onormalt riklig sotbildning, kondensutfällning etc.), bör kontakt tagas med maskinisten (motsvarande) i och för instruktion. Ventilationskanalernas utförande bör ägnas särskild uppmärksamhet.

F. Ekonomiska konsekvenser.

Den skärpning av kraven på tryggheten mot brand vid vårdhem och liknande anläggningar som måste bli en följd av ovan lämnade rekommendationer kommer självfallet att ställa många enskilda innehavare av sådana anläggningar inför ekonomiska svårigheter. Brandsynemyndigheterna bör i samband med att föreläggande ges uppmana vederbörande att sätta sig i förbindelse med vederbörande lokala tillsynsman, centralstyrelse, avgiftsbetalande myndighet eller i sista hand medicinalstyrelsen för undersökning av möjligheterna att i en eller annan form erhålla kompensation för de kostnader som orsakas av kravet på bättre brandskydd.

De i detta meddelande lämnade rekommendationerna tar i första hand sikte på sådana vårdhem och liknande anläggningar över vilka Kungl Medicinalstyrelsen utövar tilläyn. De gäller emellertid i allt väsentligt också anläggningar av de slag som omnämnts på sidan 3 och för vilka andra myndigheter och organ fungerar som tillsyningsmyndighet.

Detta meddelande har utfärdats i samråd med Kungl Medicinalstyrelsen och Kungl Socialstyrelsen och efter hörande av Svenska Brandkyddsföreningen, Svenska Brandkårernas Riks-

1) Enligt brandstadgan 13 § skall innan brandsyneföreläggande meddelas angående åtgärd av byggnadsteknisk art, samråd ske med byggnadsnämnden, försävtitt icke samråd är utan betydelse.

förbund, Svenska Brandbefälets Riksförbund och Sveriges Skorstensfejaremästares Riksförbund.

Ingvar Ström Dahl
Ingvar Ström Dahl

Riksbrandinspektör

Stig G. Holmberg
Stig G. Holmberg

Stockholm den 16 februari 1963.

Statens Brandinspektion, Sturegatan 29, Stockholm Ö.

Tel. 24 51 90

Summary in English:

THE NATIONAL INSPECTORATE OF FIRE SERVICES

Informative Recommendations 1963:2

Fire Safety in Homes for the Aged, Orphanages, Asylums and Boarding Schools etc.

On account of a serious fire in 1956, some 3.000 buildings for nearly 100.000 internes were investigated during the period 1956 to 1959. As usual in the Swedish countryside, the buildings are largely frame structures. From the viewpoint of reasonable fire safety, with special regard to the clientele in question, some 52 percent of the buildings, housing 68 percent of the inhabitants, could be adjudged quite satisfactory or fairly so, whereas 48 percent of the buildings, housing 32 percent of the clientele, were in need of improved fire sectioning, evacuation facilities etc.

Matters were dealt with in the Inspectorates Informative Recommendations 1956:7 and 1960:7, respectively.

In a nightly fire December last in a frame building housing thirty mentally defective women, two of the evacuated internes had already succumbed to smoke and heat, and seven others

managed to reenter the holocaust unobserved.

After joint deliberation with the Royal Social Welfare Board and the Royal Board of Health and the several Swedish Fire Protection Associations, the Fire Chiefs at prescribed inspections are requested to ensure that the following measures are attended to without fail:

- 1) immediately: The clientele must never be housed at a higher level than the first storey above basement. The personnel will have to be familiar with the special instructions edited by the Social Welfare Board, and until measures under 2) can be put into effect, will have to exercise especial care and watchfulness.
- 2) soonest possible: In all means of exit: passages, landings, staircases etc, and likewise in all localities not inhabited nightly, ceilings and interior walls at least down to 1,7 m above the floor should be protected by fire resistive coating. Staircases should be provided with fire resistant doors. Exits from bedrooms and dormitories at the storey above basement should be adequate. Electric wiring and appliances should be overhauled by surveyor. If deemed requisite as per Informative Recommendations 1960:7, Automatic Fire Alarm should be installed (cp Inf.Rec.1961:9).
- 3) successively, without undue delay: Coating as per 2) also in other localities, bedrooms and dormitories, closets etc.

At inspections, records should be taken down on special blanks, and private owners lacking adequate means for the improvements required should be informed where to apply for succour.

